

ближено вітчизняну систему обліку в бюджетних установах до міжнародних правил. У Положеннях, що регламентують облік необоротних активів — 121 «Основні засоби», 122 «Нематеріальні активи», визначено методологічні засади оцінки, класифікації, визнання зазначених активів, які у чинному законодавстві не були чітко прописані. Визначено також новий порядок нарахування амортизації необоротних активів.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби»: [затв. наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202] [Електронний ресурс]: — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0459-00>

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 «Нематеріальні активи»: [затв. наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202] [Електронний ресурс]: — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10>

3. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 08.07.2010, № 2456-VI / Верховна рада України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2456-17>

4. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку необоротних активів бюджетних установ [Електронний ресурс]: наказ Державного казначейства України від 17.07.2000 № 64 — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0459-00>

Стаття надійшла до редакції: 15 квітня 2012 р.

УДК 657

М. Г. Кірданов, канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВІДОБРАЖЕННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

АННОТАЦІЯ. *Рассматривается проблема отражения в бухгалтерском учете формирования и использования источников финансовых ресурсов предприятия.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: финансовые ресурсы, источники финансовых ресурсов, бухгалтерский учет, фонды целевого использования.

ABSTRACT. *It is examined the problem of disclosure by the accounting methods the forming and using the sources of the enterprise's financial resources.*

KEY WORDS: financial resources, the sources of the financial resources, accounting, purpose using funds.

АНОТАЦІЯ. *Розглядається проблема відображення в бухгалтерському обліку формування та використання джерел фінансових ресурсів підприємства.*

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансові ресурси, джерела фінансових ресурсів, бухгалтерський облік, фонди цільового використання.

Ефективна діяльність підприємства забезпечується ефективним і оптимальним використанням його фінансових ресурсів. Їх джерелами, як відомо, є статутний капітал, амортизаційні відрахування, цільове фінансування, кредити, стійкі пасиви, чистий прибуток.

Фінансові ресурси підприємства матеріалізуються у вигляді різних активів, переважно, грошових коштів. Так, статутний капітал — це грошові внески засновників; цільові надходження і кредити — це надходження на поточний рахунок відповідно від джерел цільового фінансування і від банку; амортизаційні відрахування, стійкі пасиви і прибуток — це частина виручки від реалізації.

Отже, ефективне використання фінансових ресурсів — це ефективне використання грошових коштів підприємства. Вирішення такого завдання є прерогативою фінансових менеджерів, які розв'язують його у формі фінансового планування діяльності підприємства. Але визначення напрямів використання (вкладання) грошових коштів фінансовими менеджерами стосується активної частини фінансових ресурсів — грошей. За дужками фінансових планів залишається контроль за змінами у пасивній частині фінансових ресурсів — їх джерелах: статутному капіталі, цільовому фінансуванні, стійких пасивах, амортизаційних відрахуваннях, заборгованості банку за кредитами, прибутку. Тому важливою проблемою є забезпечення засобами бухгалтерського обліку контролю джерел фінансових ресурсів. Такий контроль, у принципі, має забезпечити методика бухгалтерського обліку названих джерел фінансових ресурсів шляхом відображення збільшення і

зменшення (використання) кожного джерела бухгалтерськими записами дебету і кредиту рахунку відповідного джерела.

Чи повною мірою чинна методика бухгалтерського обліку розв'язує це завдання і сприяє формуванню відповідного зрізу облікової інформації? Метою статті є з'ясування цього питання і формування, в разі необхідності, пропозицій щодо фіксації в бухгалтерському обліку руху фінансових ресурсів підприємства. Тому проаналізуємо діючі методичні підходи до відображення в обліку джерел фінансових ресурсів підприємства.

Зазначена вище облікова процедура відображення фінансових ресурсів передбачена для контролю за рухом статутного капіталу, цільового фінансування, кредитів, стійких пасивів. Так, збільшення статутного капіталу відображується за кредитом рахунку 40 «Статутний капітал» з дебету рахунків різних активів (у т.ч. грошових коштів), його зменшення відображується за дебетом рахунку 40 «Статутний капітал» в кредит рахунків різних активів (через транзитні рахунки кредиторської заборгованості). Збільшення стійких пасивів відображується за кредитом рахунків цих пасивів (66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 65 «Розрахунки за страхуванням» тощо) і дебетом рахунків різних активів і витрат діяльності, зменшення стійких пасивів відображується за дебетом відповідних рахунків і кредитом рахунків, переважно, грошових коштів. Надходження цільового фінансування відображується за кредитом рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» і дебетом рахунків грошових коштів, використання (або повернення невикористаних сум) коштів цільового фінансування відображується за дебетом рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» і або кредитом рахунків доходів (у разі використання за передбаченим напрямом) або кредитом рахунків грошових коштів (у разі повернення невикористаного цільового фінансування). Аналогічна схема діє для відображення заборгованості за кредитами банків. Отже, на балансових рахунках фіксується формування і використання вище перерахованих джерел фінансових ресурсів.

Специфічний методичний підхід використовується для обліку і контролю руху амортизаційних відрахувань. У чинному Плані рахунків у складі пасивів підприємства не передбачено рахунку амортизаційного фонду. Але це не знімає проблеми необхідності контролю за рухом цього джерела фінансування. Тому для відслідковування змін даного виду фінансових ресурсів передбачено

позабалансовий рахунок 09 «Амортизаційні відрахування». За дебетом цього рахунку відображують нараховані у відповідних періодах суми амортизації необоротних активів, за кредитом — суми амортизаційних відрахувань, витрачені на придбання (оновлення) необоротних активів.

Тобто, при нарахуванні амортизації необоротних активів за дебетом рахунків різних активів і витрат діяльності та кредитом рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» потрібно паралельно відобразити таку саму суму в позабалансовому обліку за кредитом рахунку 09. Відтак, загальна сума, що значиться за кредитом рахунку 09 показуватиме, по-перше, величину фонду амортизаційних відрахувань — джерела фінансового ресурсу, по-друге, ту частину майбутньої виручки від реалізації, яку можна використати на придбання (оновлення) необоротних активів. При витрачанні грошових коштів на придбання (оновлення) необоротних активів у межах нарахованої суми амортизаційних відрахувань, на витрачену суму грошових коштів бухгалтер паралельно із бухгалтерськими записами на кореспондуючих балансових рахунках має зробити запис за дебетом рахунку 09 «Амортизаційні відрахування».

Але оскільки рахунок 09 є позабалансовим, то в бухгалтерських записах втрачено безпосередній зв'язок як між нарахуванням амортизації необоротних активів і формуванням фонду амортизаційних відрахувань, так і між витрачанням тієї суми грошових коштів, яка є матеріалізацією амортизаційних відрахувань і яка надходить у складі виручки від реалізації, та відображенням зменшення амортизаційного фонду як джерела цього фінансового ресурсу.

Тому очевидно, що така методика обліку вимагає від бухгалтера високої фаховості, розуміння необхідності робити відповідні бухгалтерські записи по рахунку 09 і пов'язані з ними розрахунки, мотивованості виконувати таку методичну процедуру. Останнє може бути забезпечене за умови, що власники (менеджери) дійсно зацікавлені у контролі і ефективному використанні амортизаційного фонду свого підприємства і, виходячи із цього, ставлять перед бухгалтером завдання відслідковувати і відображати з максимальною інформативністю рух цього важливого фінансового ресурсу.

Але навіть за наявності бажання, зацікавленості і мотивованості бухгалтера у контролі джерел фінансових ресурсів чинна ме-

тодика бухгалтерського обліку і чинний План рахунків не передбачають відображення розподілу чистого прибутку підприємства за напрямками майбутнього використання. Це, відповідно, унеможливорює контроль ефективності і оцінку доцільності витрачання грошових коштів в частині, яка є втіленням чистого прибутку. Про що йдеться?

Одержавши виручку від реалізації у вигляді грошових коштів, підприємство одержує ресурс, який відшкодовує понесені витрати і забезпечує розширене відтворення. Розширене відтворення має гарантувати та частина виручки від реалізації, яка є чистим прибутком підприємства. Але наявність чистого прибутку лише передбачає можливість розширеного відтворення, а реалізується ця можливість у разі спрямування грошових коштів, які є втіленням чистого прибутку, на залучення чинників відтворення: предметів праці, засобів праці, робочої сили. В разі ж використання грошей чистого прибутку на цілі, що не мають стосунку до забезпечення розширення діяльності, а є лише невиробничим споживанням одержаного ресурсу, то рано чи пізно підприємство стикнеться з фінансовими труднощами. Тому пріоритетним завданням є формування і контроль за допомогою облікових процедур напрямів майбутнього цільового використання чистого прибутку підприємства.

Слід зазначити, що до певної міри завдання відображення в обліку використання прибутку методично розв'язано. Наприклад, передбачено відображення використання чистого прибутку на збільшення (поповнення) статутного капіталу, резервного капіталу, покриття збитків, виплату дивідендів засновникам (учасникам). Такі операції відображуються за дебетом субрахунку 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді» і кредитом рахунків відповідних видів капіталу, збитків, кредиторської заборгованості за дивідендами. Але чинними П(С)БО не передбачено створення за рахунок чистого прибутку цільових фондів, метою яких є забезпечення фінансування визначених власних потреб підприємства, спрямованих як на розширене відтворення, так і на невиробниче споживання. А відображення в бухгалтерському обліку створення таких фондів і їх використання забезпечить з одного боку контроль за процесом власне використання чистого прибутку як фінансового ресурсу, а з іншого боку — оцінку ефективності і доцільності витрачання тієї частини грошових коштів, яка є втіленням чистого прибутку.

Як ув межах чинної методики бухгалтерського обліку і чинного Плану рахунків розв'язати завдання відображення в

обліку створення і використання цільових фондів за рахунок чистого прибутку?

Для обліку таких фондів у діючому Плані рахунків придатний лише позабалансовий рахунок 09 «Амортизаційні відрахування». До нього треба відкривати відповідні субрахунки, згідно із призначенням цільових фондів, передбачивши один субрахунок для обліку власне фонду амортизаційних відрахувань. Наприклад:

- 091 «Амортизаційний фонд»;
- 092 «Фонд розширення виробництва»;
- 093 «Фонд соціального розвитку»;
- 094 «Фонд професійного розвитку»;
- 095 «Фонд невиробничого споживання» тощо.

Якби підприємствам було надано право перейменовувати синтетичні рахунки, то, згідно із запропонованим призначенням, рахунок 09 доцільно було б назвати «Амортизаційні відрахування і фонди розвитку (споживання)».

Формування (збільшення) фондів цільового призначення має відображатися у позабалансовому обліку за кредитом рахунку 09 «Амортизаційні відрахування і фонди розвитку (споживання)», відповідно, використання (зменшення) фондів цільового призначення має відображатися за дебетом рахунку 09.

Формування зазначених фондів має здійснюватися, виходячи із суми чистого прибутку, фактично одержаного підприємством за даний період.

Щодо відображення використання (зменшення) створених фондів цільового призначення в балансовому обліку, слід зазначити таке. Чинними П(С)БО визначено, що зменшення активів і збільшення зобов'язань підприємства, які призводять до зменшення власного капіталу (крім вилучення власного капіталу засновниками підприємства) є витратами підприємства. Отже, згідно з цією концепцією, витрачання активів і збільшення зобов'язань не може відображатися інакше, ніж збільшення витрат. Крім того, за нинішньою методикою обліку придбання необоротних активів не передбачено відображення бухгалтерськими записами на балансових рахунках створення і використання джерел фінансування капітальних вкладень (придбання необоротних активів).

Таким чином, балансовий облік формування чистого прибутку і витрачання грошових коштів у частині, яка є чистим прибутком підприємства, та, відповідно, позабалансовий облік формування і

використання фондів цільового призначення, створених за рахунок чистого прибутку, корелюватимуть один з одним не через співставлення бухгалтерських записів, як у випадку відображення амортизаційних відрахувань, а тільки шляхом аналітичного порівняння розрахованих величин фондів цільового призначення і фактично витрачених сум грошових коштів. Тобто, величина грошових коштів, які є втіленням певного фонду цільового призначення і які слід використовувати за даним цільовим напрямом, визначатиметься розміром цільового фонду, що зафіксований за кредитом відповідного субрахунку рахунку 09, а запис за дебетом цього субрахунку буде здійснюватися за фактом витрачання грошових коштів згідно із передбаченим цільовим призначенням.

Наведені пропозиції щодо відображення в бухгалтерському обліку створення за рахунок чистого прибутку цільових фондів і їх використання забезпечують формування на бухгалтерських рахунках інформації, потрібної для контролю за розподіленням найважливішого фінансового ресурсу — чистого прибутку і оцінки доцільності та ефективності тих чи тих напрямів використання прибутку менеджерами підприємства.

Але зрозуміло, що запропонований підхід до відображення фондів цільового використання чистого прибутку збільшує обсяг облікової роботи. Тому його застосування на практиці є можливим, по-перше, лише в разі впровадження на підприємстві жорсткого фінансового планування, по-друге, за наявності у бухгалтерів підприємства облікової і фінансової фаховості високого рівня, і є виправданим, якщо менеджмент реально зацікавлений в оптимальному використанні фінансових ресурсів підприємства, часто недостатніх або обмежених.

Література

1. Грачова Р. Є. Просто баланс. — Львів: Галицькі контракти, 2005. — 415 с.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291, зі змінами.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87, зі змінами.

4. Хендриксен Э. С., Ван Бреда М. Ф. Теория бухгалтерского учета. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 576 с.

Стаття надійшла до редакції: 15 квітня 2012 р.

УДК 657

С. І. Ковач, канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри обліку, аналізу та аудиту в АПК,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»,
К. В. Безверхий, головний бухгалтер
ТОВ «Паріс-Мережі», м. Київ

РІЧНА ЗВІТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ— ПІДПРИЄМЦЯ З ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ ДО ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрен порядок составления и представления годовой отчетности физическими лицами-предпринимателями по единому социальному взносу. Выделены особенности ее составления физическими лицами-предпринимателями как на общей, так и на упрощенной системе налогообложения их деятельности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: субъект предпринимательской деятельности, физическое лицо-предприниматель, годовая отчетность, электронная отчетность, пенсионный фонд, единый социальный взнос.

ABSTRACT. Found out the procedures for preparation and submission of annual accounts by individual entrepreneurs with a single social contribution to the article. Pointed out in particular its preparation by individual businessmen as a general and simplified system of taxation of their activities.

KEY WORDS: entrepreneur, individual entrepreneur, annual reports, electronic reporting, pension fund, the single social payment.

АННОТАЦІЯ. У статті з'ясовано порядок складання та подання річної звітності фізичними особами-підприємцями з єдиного соціального внеску. Виокремлено особливості її складання фізичними особами-підприємцями як на загальній, так і на спрощеній системі оподаткування їх діяльності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: суб'єкт підприємницької діяльності, фізична особа-підприємець, діяльність, річна звітність, електронна звітність, пенсійний фонд, єдиний соціальний внесок.

Фізичні особи-підприємці (*надалі* — ФОП), що перебувають, як на загальній, так і на спрощеній системі оподаткування потребують відповідного соціального захисту з боку держави. Вона здійс-